

C. Historická tematika

1. Historická tematika v literárním vývoji
2. Mika Waltari: Egypt'an Sinuhet
3. Lion Feuchtwanger: Židovka z Toleda
4. Alois Jirásek: Proti všem
5. Alexandre Dumas: Tři mušketýři
6. Václav Kaplický: Kladivo na čarodějnice
7. Vladimír Neff: Císařské fialky

Je to takový paradox: ačkoli dějepis ve škole je často považován za předmět příliš přetížený zbytečnými fakty, a tedy poněkud nezáživný, historické romány plní regály knihkupectví a knihoven a rozhodně si nemůžou stěžovat na nedostatek čtenářského zájmu. Je to o to zajímavější, že sám žánr historické beletrie, tedy historické fikce, je poměrně nový. Lidé začali striktně oddělovat historii od přítomnosti vcelku nedávno, až na počátku novověku. A teprve v 19. století, naplněném převratnými politickými událostmi jako žádné století předcházející, se naplno rozvinulo dějepisné bádání a s ním spojená historická beletrie. Čtenáři si navykli hledat v poutavě podaných dávných dějích či osobnostech vzory a příklady (někdy ovšem i negativní) pro aktuální veřejné dění a v dobách nesvobody se historické příběhy využívaly jako jinotajná, ovšem často velmi rázná vyjádření na adresu právě panujících poměrů. Tento vývoj pokračoval také ve 20. století a snad potrvá i nadále.

1. Historická tematika v literárním vývoji

1-1 Co to je historická beletrie a jak ji odlišíme od odborné dějepisné literatury; 1-2 Žánry historické beletrie; 1-3 Počátky literárního zájmu o dějiny; 1-4 Romantismus, realismus a novoromantismus: zlatý věk příběhů o minulosti; 1-5 Historická beletrie jako odraz politických zápasů o svobodu člověka ve 20. a 21. století.

1-1 Co to je historická beletrie a jak ji odlišíme od odborné dějepisné literatury

Starověké civilizace, žijící a tvořící v atmosféře mytického, cyklického chápání času, se dívaly na dějinné události jako na přímou součást přítomnosti: po celá staletí starořeckých dějin byly homérské eposy tím myšlenkově nejaktuálnějším, co lidé znali a z čeho chápali smysl světa, svého národa i obce a své vlastní existence.

Křesťanský středověk se ubíral podobným směrem: Ježíš a jeho dávný příběh tvořili součást každodenní reality. Dokládají to ikonografická zachycení klíčových postav: Ježíš středověkých maleb je asketicky štíhlý Evropan s ušlechtilou tváří, na hony vzdálený osmahlému Orientálci, jímž ve skutečnosti byl; a Maria, to je gotická či renesanční dáma, která si svou mladistvou krásu uchovává i v okamžiku, kdy na klíně drží mrtvolu svého dospělého syna.

Jinou zvláštnost představuje fakt, že v **nejstarší literatuře** – jak jsme již vícekrát poznali – striktně neodlišují dějinnou skutečnost od literární fantazie ani sami autoři (viz např. kroniky Kosmova či Hájkova). Proto také do historické beletrie nebudeme počítat mytologické příběhy ani kronikářská či legendistická díla (pojednali jsme o nich již dříve).

Mezi **dějepisnými badateli** najdeme beletristy spíše výjimečně, což ovšem nevylučuje, že mnohé odborné dějepisné práce vynikají vysokou stylistickou úrovní. Přesto historické povídky, romány i divadelní hry (a vzácně také poezie) mají svá specifika.

Obecně jsou za **historickou beletrii** považována díla odehrávající se v dobách, jejichž pamětníci již nežijí nebo jich zbývá už jen velmi málo. Zároveň dílo obsahuje historické reálie, jež nám umožňují přesně nebo aspoň rámcově identifikovat dobu děje.

Hodnotná historická beletrie podobně jako dobrý příběh ze současnosti spočívá na autorově **tvůrčím záměru (tématu)**. Tomu jsou podřízeny výběr, uspořádání a interpretace **historických faktů**, stejně jako způsob, jímž je historie spojena s **autorovou invencí**.

Také **odborná dějepisná literatura** usiluje o šťavnaté podání, ale to musí být v naprostém souladu s badatelsky ověřitelnými fakty. Jestliže se v ní např. dočteme, že významná historická osobnost kráčela se zamračeným čelem v dešti pražskými ulicemi, pak si můžeme být jisti, že tudy opravdu šla, že toho dne v Praze skutečně přišlo a že onen člověk právě absolvoval jednání, v němž jeho představy a plány utrpěly značné šrámy. Také se tu častěji setkáme s kvantifikovanými údaji.

Historizující povídkář nebo romanopisec má poněkud větší volnost. Na základě své fantazie může domýšlet celé dialogy historických osobností a do příběhu může zapojit také postavy zcela fiktivní, ale i on by měl respektovat atmosféru doby, průběh i dopad dějnotvorných událostí, povahu tehdejší mluvy i mezilidských vztahů a celkové vyznění dané epochy.

V historické beletrii můžeme nalézt **4 hlavní způsoby**, jimiž je historická látka zpracována:

1. Základem je iluzivně věrný obraz minulých událostí, příběh se podobá široce pojaté, bohatě popisné historické fresce, zahrnující reprezentanty všech dobově příznačných sociálních skupin, jejich mentalitu, prostředí i typické vztahy; autor vytváří **atraktivní a zprostředkující paralelu k badatelskému textu; Boleslav Prus: *Farao*; Robert Merle [merl]: *Dědictví otců*.**

2. Autor umělecky interpretuje historickou látku tak, aby upozornil na **analogii mezi situacemi historickou a současnou**; vyslovuje se tedy především k aktuálním otázkám, přičemž cíleným výběrem konkrétních historických reálií posiluje prezentaci svého názoru na povahu či řešení dané situace; **Franz Werfel: *Čtyřicet dnů*; Václav Kaplický: *Kladivo na čarodějnice*;**

3. Literární dílo je podobenstvím, které tematizuje **nadčasové, obecně lidské mezní situace**, které lidé prožívají a vždy prožívali, přičemž historické realie jsou využívány v jen velmi omezené míře a spíše v symbolické rovině, aby podstata daného konfliktu tím ostřeji vynikla, což by se v zasazení příběhu do současnosti patrně nestalo; **Vladislav Vančura: *Markéta Lazarová*; Oldřich Daněk: *Vy jste Jan***;

4. **Dekorativní historismus**: příběh řeší zápletky ryze současné (spíše vztahové než politizované), postavy mají dnešní mentalitu i styl vyjadřování, historie slouží jen jako atraktivní kulisa; tento druh historické beletrie, ač čtenářsky vyhledávaný, náleží především nikoli do umělecké, ale jen do **triviální literatury**; **Ludmila Vaňková: *První muž království***;

1-2 Žánry historické beletrie

Nejčastějšími žánry historické beletrie jsou:

1. **Romány**: jejich zvláštní případy představují:

a) **Románová freska**: rozsáhlé dílo (mnohdy vícedílné), v němž se prolíná několik dějových linií tak, aby postavami, prostředím a zápletkami byla pokryta veškerá společenská realita dané doby, důvtipně se tu mísí osudy obyčejných lidí s činy slavných osobností; **Mika Waltari: *Egypt'an Sinuhet***; **Henryk Sienkiewicz: *Quo vadis, Křižáci***; **Walter Scott: *Ivanhoe***; **Alois Jirásek: *Proti všem, F. l. Věk***; **Jaroslav Durych: *Bloudění***; **Vladimír Neff: *Sňatky z rozumu***;

b) **Román-řeka**: jádrem děje je životopisně pojatý osud jedné nebo několika postav v delší časové perspektivě, širě záběru postupně narůstá až prakticky k rozměru románové fresky; **Lev Nikolajevič Tolstoj: *Vojna a mír***; **Romain Rolland: *Jan Kryštof***;

c) **Fiktivní paměti, fiktivní deník nebo fiktivní korespondence**: **Mika Waltari: *Jeho království***; **Václav Erben: *Paměti českého krále Jiříka z Poděbrad***; **Miloš Urban: *Praga piccola***;

2. **Povídky a novely**: zvláštními dílčími žánry jsou:

a) **Apokryfy**: obecně známé historické téma uvádějí do nového, aktualizovaného a často provokativního kontextu (smysl dějinných událostí nahlížený dnešními očima): **Karel Čapek: *Kniha apokryfů***; **František Nepil: *Apokryfy z éteru***; **Ilja Hurník: *Proč pláče Metuzalém***;

b) **Parodie a travestie**: obsahové nebo formální zlehčení motivace i průběhu významných dějinných událostí. **Jiří Brdečka: *Limonádový Joe***; **Ferdinand Peroutka: *Pozdější život Panny***;

3. **Divadelní hry**: zvláštními žánry jsou:

a) **Apokryfní drama**: **George Bernard Shaw: *Caesar a Kleopatra***; **Svatá Jana**; **Jiří Voskovec a Jan Werich: *Golem***;

b) **Morality**: hry zpravidla komorního charakteru, s těžištěm v dialogích, které mají povahu disputace, v níž spolu soupeří různé koncepty pohledu na život, politiku, dějiny apod. **Jiří Hubač: *Generálka***; **Oldřich Daněk: *Dialog s doprovodem děl***.

1-3 Počátky literárního zájmu o dějiny

Skutečný počátek světové historické beletrie spatřujeme u italského renesančně-barokního básníka **Torquata Tassa** (1544 – 1595): jeho umělý epos ***Osvobozený Jeruzalém*** zpracovává atraktivní námět vpádu křižáků do Palestiny.

Německý barokní prozaik **Hans Jakob Christoffel von Grimmelshausen** (1622 – 1676), jenž měl zkušenosti ze služby v armádě za Třicetileté války, situoval do tohoto krvavého a vleklého konfliktu svůj román ***Dobrodružný Simplicius Simplicissimus***: hlavní postavou je venkovský mladík, původně nezkušený prostáček, který uprostřed válčící Evropy osobnostně vyžívá.

1-4 Romantismus, realismus a novoromantismus: zlatý věk příběhů o minulosti

Prvním skutečně velkým autorem historické beletrie byl Brit **sir Walter Scott** (1771 – 1832): tomuto žánru se věnoval systematicky, jeho nejslavnějšími díly jsou romány *Ivanhoe* z Anglie v době křižáckých výprav, *Kenilworth* z alžbětinské éry a *Waverley* o protibritském povstání ve Skotsku v 18. století. Scottova díla měla mohutný inspirující vliv na evropské národní literatury, např. *Ivanhoe* aktuálně promlouval k současnému publiku hned několika tematickými okruhy: statečný zodpovědný král (Richard I. Lví srdce)

versus jeho prospěcháři a omezení konkurenti (Jan Bezzemek aj.), nadnárodní povrchní kultura (pofrancouzštělí Normani) versus autentické, domácí tradice cti a vlastenectví (Anglosasové), zbojnictví jako statečná sociální vzpoura (Locksley, tedy Robin Hood) atd.

V českém prostředí se historická tematika dlouho zpracovávala v tradičním duchu, bez kontaktu se světovým vývojem. První český historický román napsal **Josef Linda** (1789 – 1834; spolutvůrce RKZ) a nazval jej *Záře nad pohanstvem nebo Václav a Boleslav*. Ovšem k české veřejnosti prvních fází národního obrození přicházela historická tematika především prostřednictvím **divadla**: mnoho autorů považovala takřka za povinnost napsat hry o svatém Václavovi, Janu Husovi či Janu Žižkovi. První, kdo vytvořil velká česká historická dramata, navíc postavená na zásadách moderního divadelnictví, byl **Josef Kajetán Tyl** (1808 – 1856): *Krvavé křtiny čili Drahomíra a její synové*, *Kutnohorští havíři aneb Krvavý soud* (1848; hra o vzpouře horníků proti zlotřilým panským správcům královských stříbrných dolů byla inspirována stávkou pražských dělníků), *Jan Hus* (1848), *Žižka z Trocnova*.

Patrně největším spisovatelem historické beletrie ve 2. polovině 19. století byl Polák **Henryk Sienkiewicz** (1846 – 1916; Nobelova cena 1905). Tvořil v duchu realismu, nadlouho stanovil základní styl i pravidla žánru, spojoval přísnou věrnost historickým reáliím a cit pro atraktivně vystavené příběhy s dramatickým dějovým vyvrcholením. Z jeho díla vynikají romány *Quo vadis* (z doby pronásledování prvních křesťanů ve starověkém Římě), *Křižáci* (o bitvě u Grunwaldu r. 1410, kdy – s českou účastí – Poláci zastavili německou expanzi) a trilogie ze slavné doby posledního mocenského vzepětí polského státu v 17. století: *hněm a mečem*, *Potopa*, *Pan Wolodyjowski*.

Velkým podnětem pro rozvoj české historické beletrie po revoluci 1848 – 1849 bylo dílo historika a politika **Františka Palackého** (1798 – 1876), který se stal prvním moderním českým dějepiscem: napsal pětisvazkové *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*:

Palacký vytvořil první ucelenou a propracovanou koncepci českých dějin. U Čechů a u Slovanů vůbec spatřoval přirozený smysl pro mírumilovnou demokratičnost, zatímco Germánům a zejména Němcům prisuzoval výbojný autoritářství. Tento pohled sice srovnával dvě národní společnosti v odlišných stadiích vývoje (opozdění Slované měli skutečně pozůstatky prvotní demokracie ještě v době, kdy germánský svět již tvořil feudální hierarchickou společnost, která ovšem nakonec vznikla i ve slovanských zemích), ale stal se v českém prostředí široce sdíleným pohledem na dějiny: Palacký tento koncept ještě rozvinul, když za vrchol českých dějin označil **husitství**, které opravdu znamenalo výraznou demokratizaci českého veřejného života, a když základ českého duchovního vývoje našel v nekatolickém křesťanství. Tyto Palackého názory výrazně ovlivnily řadu beletristů (především **Aloise Jirásky**), ale také politiků (především **Tomáše Garrigua Masaryka**, který navíc v české historii objevil souvislosti se svobodomyšlností západoevropského myšlení.

Z Palackého *Dějin*:

Vítězstvím u Domažlic octly se Čechy na vrcholu své světodějně moci a působnosti. Nikdy zajisté dějiny světa nevisely v té míře od směru dějin českých jako v době této a také nepřemožitelnost probuzeného národa nedokázala se nikdy skutky patrnějšími a skvělejšími; dvanáctiletí namáhání celé téměř Evropy nemělo účinku znamenitějšího, nežli že Čechové ke konci stáli mnohem mocnější a neodolatelnější, nežli byli na počátku. Nejlepší toho věku vůdcové polní pozbyli v Čechách slávy své...

Zájem o historické náměty byl posílen **novoromantismem**: na jeho počátku stojí světoznámý francouzský autor **Alexandre Dumas** (1802 – 1870), románový cyklus *Tři mušketýři*, trilogie *Hrabě Monte Cristo* aj.

Vědecké bádání v epoše „velkého“ **realismu 19. století** bylo výrazně ovlivněno filozofickým směrem **pozitivismem**, jenž chtěl k podstatě skutečnosti dospět přes reprezentativní sběr nezpochybnitelných, často detailních faktů. Také v oboru historie tedy vznikají rozsáhlá odborná díla, která sice postrádají velké ideje (proti nimž stavějí neangažovanou „objektivnost“), ale přinášejí obrovské množství informací nejen o světodějných událostech či osobnostech, ale také o každodenním životě minulých epoch: tím vším podněcují **rozvoj literárního historického realismu** (jenž se rozvíjí vedle realismu městského a venkovského).

Velmi oceňovaným dílem, které na osudu několika mladých lidí z řad ruské aristokracie ilustruje vrchol a závěr éry francouzského císaře a vojevůdce Napoleona Bonaparta, je čtyřdílná románová epopej *Vojna a mír* od **Lva Nikolajeviče Tolstého** (1828 – 1910): děj překlenuje období od Napoleonova válečného triumfu v bitvě u moravského Slavkova v Rakouské říši až po katastrofální porážku, kterou Napoleonovi uštedřili Rusové při jeho tažení na Moskvu.

Světově uznávaným mistrem historického realismu se stal polský romanopisec **Henryk Sienkiewicz** [šenkjevič] (1846 – 1916; NC). Ve složité době zápasu Poláků za emancipaci a obnovení vlastního státu vytvořil působivý a všeobecně respektovaný románový obraz polských dějin. Samozřejmě strnil svému národu a dokonalou znalostí historických reálií, dovedností ve výstavbě a prolínání dějových linií a přesvědčivostí literárních charakterů se stal důstojným následovníkem Scottovým. Polské historii se věnují román *Křižáci* o boji Poláků proti expanzi řádu německých rytířů (děj vrcholí bitvou u Grunwaldu r. 1410, kde Poláci nad Němci zvítězili) a románová trilogie *Ohněm a mečem*, *Potopa* a *Pan Wolodyjowski* ze 17. století, kdy Polsko ve válkách proti Ukrajincům, Švédům a Turkům prožívalo poslední období svého velmocenského rozmachu. Ovšem světově nejproslulejším Sienkiewiczovým dílem se stal román *Quo vadis* (*Kam kráčíš*), odehrávající se ve starověkém Římě v době pronásledování křesťanů za vlády císaře Nerona.

Českou obdobou Sienkiewiczovy tvorby je dílo **Aloise Jiráka** (1851 – 1930). Jirásek, původně gymnasiální učitel, vycházel z Palackého koncepce českých dějin a dal jí beletristickou podobu, srozumitelnou a atraktivní pro širokou veřejnost. Soustředil se na přelomová období. Propracovanou prezentaci historických reálií spojoval s atraktivními zápletkami a působivě líčil zejména krajinné scény a davové výjevy. Pro větší sugestivnost svého stylu používal lehce archaický styl, didakticky oživující slovní zásobu jungmannovské generace. Nejpopulárnější Jiráskovou knihou jsou *Staré pověsti české*, jimiž patrně navěky vytvořil český pohled na počátky českých národních dějin.

Jirásek se nejvíce věnoval **husitské době**: romány *Mezi proudy* (doba Husova), *Proti všem* (doba Žižkova), *Bratrstvo* (doba polipanská) a nedokončený *Husitský král* (o Jiřím z Poděbrad).

V době pobělohorské rekatolizace a germanizace se odehrávají romány

Psolavci (o povstání Chodů) a **Temno** (jeho názvem bývá poněkud zjednodušeně označována celá tato epocha) a kratší prózy žánrově oscilující od rozmarných, až rokokových příběhů po novely s tajemstvím (**Zahořanský hon**, **Skaláci**, **Skály**, **Na dvoře vévodském**, **Poklad**).

Národní obrození, pojaté především jako kulturní zápas, ličí pentalogie **F. L. Věk**, tetralogie **U nás** a studentský román z autorovy oblíbené Litomyšle **Filosofská historie**.

Někteří autoři spojovali beletristickou tvorbu s odborným bádáním (a pedagogickou činností). V českém prostředí si takto získali celonárodní popularitu **Zikmund Winter** [vintr] (1846 – 1912; román **Mistr Kampanus** o univerzitním intelektuálovi v době stavovského povstání 1618 – 1620) a **Eduard Štorch** (1878 – 1956): obracel pozornost k nejstarším dějinám od paleolitu (román **Lovci mamutů**) přes mladší pravěk (**Osada Havranů**) až po počátky slovanské éry (**Hrdina Nik**).

1-4 Literární ztvárnění starších dějin jako jeden z nástrojů společenských přeměn ve 20. století

S rozmachem moderního umění po První světové válce se zdálo, že historická tematika se dostává do defenzivy, protože zájem o ni přirozeně klesá. Umělecké počiny s cílem čelit tomuto vývoji se dlouho zdály jen ojedinelé. Tak v české literatuře zaujala novela **Vladislava Vančury** (1891 – 1942) **Markéta Lazarová**, která se odehrává v prostředí středověkých loupeživých rytířů, ale záměrně neodkazuje na žádnou konkrétní historickou událost.

Ovšem **dramatický vývoj pokročilého 20. století** – zejména zápas o demokracii (proti fašismu a komunismu) a Druhá světová válka – zájem o historickou beletrii naopak výrazně oživil. Autoři hledali – a nacházeli – paralely mezi turbulencemi současnosti a situací v minulých staletích, přičemž dospívali k objevným interpretacím přítomnosti. Leckdy bylo jejich úsilí diktováno i praktickými ohledy – historická tematika umožňovala lépe unikat cenzurním zásahům. Rejstřík autorských pohledů se rozvinul do nebyvalé šíře. Tak například situování příběhu do křesťanstvím prodchnutého středověku či raného novověku umožňovalo jak apelovat na posílení duchovního rozměru dnešního života, tak naopak varovat před inkvizičním řáděním a vymýváním mozků. Z hlediska uměleckých stylů dominuje realismus, ale objevují se i pokusy o spojení historické látky s **modernou**: impresionismem, symbolismem, poetismem...

Německý autor **Lion Feuchtwanger** [fojchtvangr] (1884 – 1958) napsal romány z různých dob i zemí: **Židovka z Toleda** ze španělské reconquisty, **Lišky na vinici** z Velké francouzské revoluce, **Goya** z doby španělského odboje proti Napoleonovi.

Autory úspěšných **životopisných románů** se stali Francouzi **Romain Rolland** [romen rolan] (1866 – 1944; NC; **Goethe a Beethoven**) a **André Maurois** [andre morua] (1885 – 1967; **Prométheus aneb Život Balzacův**) a Američan **Irving Stone** [ə.viŋ stəun] (1903 – 1989; **Žízeň po životě** o nizozemském malíři Vincentu van Goghovi).

Počátky aktualizačního využití historických látek v moderní české literatuře jsou spojeny s **Knihou apokryfů** od **Karla Čapka** (1890 – 1938): série krátkých příběhů založená na typicky čapkovském duchaplném a vlastně vážném humoru se vysmívá vyprázdňenému staromilství, nachází dnešní mentalitu v biblických příbězích i varuje před expanzivní politikou. Něco podobného, ovšem na půdě poetismu prováděli **Jiří Voskovec** (1905 – 1981) a **Jan Werich** (1905 – 1980) v **Osvobozeném divadle**: hry **Robin zbojník** (ze středověké Anglie), **Golem** (z rudolfinské Prahy) nebo **Sever proti Jihu** (z americké občanské války) si utahují ze slabín české společnosti, hry **Osel a stín** (z antického Řecka), **Těžká Barbora** (z Třicetileté války) nebo **Caesar** varují před nebezpečím fašismu a mobilizují publikum k účinnému vzdoru.

Jaroslav Durych (1886 – 1962) byl spisovatel, který čerpal z psychologizujících směrů moderní literatury, ale svými politickými názory se pohyboval v poli velmi konzervativního katolicismu. Roli nejvýznamnější postavy českých dějin přisoudil katolickému šlechtici **Albrechtu z Valdštejna**. Pobělohorský zbohatlík, jenž v čele císařských vojsk úspěšně vzdoroval útočícím Dánům a Švédům, mu imponoval svým sebestředným postojem mimo silokřivky oficiální habsburské politiky, přičemž v jeho osudu Durych spatřoval až kristovské rysy (muž s potenciálem být králem a zároveň člověk pochybující a nakonec zrazený i zavražděný svými nejbližšími). Durych věnoval Valdštejnovi dvě trilogie: větší (románová) nazvaná **Bloudění** je psána jako protipól Jirákových husitských románů a menší (novelistická) s názvem **Rekviem** se odehrává bezprostředně po Valdštejnově smrti.

Tvorbu české historické beletrie podněcovala i **léta německé okupace za Druhé světové války**. Čtivou trilogii o jihočeském panském rodu Rožmberků tehdy napsal **Jiří Mařánek** (1891 – 1959): **Romance o Závěšovi, Petr Kajčnick, Barbar Vok**. Nadčasovou oblibu získala nedokončená románová freska **Karla Schulze Kámen a bolest** o Michelangelovi a renesanční Itálii v jeho době.

Po nastolení komunistické vlády (1948) se v Československu prosazoval zjednodušující oficiální výklad dějin. Někteří talentovaní spisovatelé se ovšem naopak snažili o beletrii zprostředkovávající komplexnější a vyváženější pohled. Vynikli tu **Miloš Václav Kratochvíl** (1904 – 1988; román **Osamělý rváč** o maršálu Heřmanu Ruswormovi z rudolfínské doby aj.), **Vladimír Neff** (1909 – 1983; románová pentalogie **Sňatky z rozumu**, shrnující na příkladu dvou pražských podnikatelských rodin vývoj moderní české společnosti 19. – 20. století), **Jarmila Loukotková** (1923 – 2007; dvoudílný román **Spartakus** o vůdci vzpoury starořímských otroků) a **Václav Kaplický** (1895 – 1982), jehož román **Kladivo na čarodějnice**, napsaný v liberální atmosféře 60. let a široké veřejnosti přiblížený kongeniálním filmovým přepisem, zpracoval s velkou historickou přesností průběh vlny drastických čarodějnických procesů na konci 17. století na Šumpersku a z tématu učinil působivé nadčasové podobenství o zneužívání moci – se zřetelným odkazem na předchozí sérii komunistických politických soudních procesů v 50. letech.

Historickou tematiku využili jako východisko k rozehrání morálních dilemat autoři, kteří – zejména v 70. a 80. letech – psali dramatická či prozaická díla, z nichž mnohá pronikla také do světa filmu: **Oldřich Daněk** (1927 – 2000; hry **Dva na koni, jeden na oslu** z doby Václava IV., **Vy jste Jan** o Husovi, **Vévodkyně valdštejnských vojsk** z Třicetileté války aj.) a **Vladimír Körner** (* 1939; romány **Údolí včel** ze 13. století a **Lékař umírajícího času** o slovenském lékaři Janu Jesseniovi, jenž působil na dvoře Rudolfa II. a posléze jako účastník protihabsburského odboje skončil mezi 27 popravenými reprezentanty českých stavů r. 1621 na pražském Staroměstském náměstí).

Velkou autorskou postavou stojící na počátku hodnotné **postmoderní beletrie s historickou tematikou** je italský historik-medievalista (zaměřený na středověk) a romanopisec i esejista **Umberto Eco** [eko] (1932 – 2016). Významný impuls celému žánru historické prózy dal svým románem **Jméno růže**: odehrává se ve 14. století v odlehlém italském klášteře, kam přijíždí anglický řeholník Vilém Baskerville [bæskəvil] – postava s rysy již renesančního racionalistického intelektuála – a začíná řešit záhadnou sérii úmrtí tamějších mnichů. Knihu lze číst jako napínavou historickou detektivku i jako beletrizovaný vhled do celé myšlenkové soustavy křesťanského středověku.

Do závěru 19. století je situován další Ecoův román **Pražský hřbitov**.

